DUILIU ZAMFIRESCU, POET

DE

STĂNUȚA CREȚU

Destul de rece primită în epocă, poezia lui Duiliu Zamfirescu a atras atenția abia mai tîrziu. O atenție nezgomotoasă, marcată de grija delimitării obiective a ceea ce face timbrul particular al lirismului lui Zamfirescu, de preocuparea pentru stabilirea locului său în evoluția poeziei românești de la sfîrșitul veacului trecut și începutul secolului nostru, fără elogii lipsite de acoperire, dar și fără o nedreaptă negație totală, impresionistă sau doctrinară.

E adevărat că nici unuia comentator (excepție făcînd studiul apologetic al Marianei Zamfirescu-Rarincescu) nu i-au scăpat numeroasele accente false sau numai străine, de contagiune, din lirica poetului, care fac să se restrîngă, la cîteva titluri doar, originalitatea sa în poezie.

Cu toate acestea, opera poetului continuă să intereseze, atît prin locul ei aparte, la interferența influențelor exercitate de poezia mai veche sau din epocă (Bolintineanu, Alecsandri, Eminescu, Macedonski), cu anticipări ale liricii noastre interbelice [1], cît și prin unicitatea tonalității din acele poezii, puține la număr, în care putem recunoaște un clasic al versului românesc, nu de înălțimea genului eminescian, nici de vigoarea lui Coșbuc, dar fără de care poeziei noastre i-ar lipsi o notă anume.

Intenția noastră este tocmai aceea de a descoperi prin analiză și de a defini acest „son" specific al clasicului Zamfirescu, în ceea ce îl reprezintă cu adevărat în poezia sa, precum și de a stabili raporturile dintre această poezie și atît de numeroasele ecouri sau prefigurări care fac din autorul *Imnurilor păgîne* un fel de Ianus, la hotarul dintre două secole.

[1] I. Negoițescu, *Duiliu Zamfirescu, poet*, în *Scriitori moderni*, EPL, 1966, p. 99—124.

An. lingv. ist. lit., T. 20, p. 177—188, Iași, 1969.

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

Începuturile poeziei lui Duiliu Zamfirescu stau vădit sub semnul unor influențe diverse, neasimilate; ele trădează, alături de șovăielile firești pentru acel moment și o altă, neașteptată, piedică în calea cristalizării unui lirism propriu: facilitatea versificatorie. Autorul poeziilor din „Literatorul" lui Macedonski, reluate mai tîrziu în volumul *Fără titlu* (1883) era departe de situația tipică a debutantului, el era posesorul unei tehnici a versului înainte de a fi avut cel puțin prefigurarea fie cît de vagă a fondului său liric original. Această preexistență a meșteșugului față de substanța personală a poeziei va lăsa urme, aproape pentru totdeauna, în lirica lui Duiliu Zamfirescu, imprimîndu-i un aer de superficialitate și diletantism, de care numai rareori el reușește să scape.

„Dezgust" se vrea o meditație amară, în felul *Scrisorii I*, fără capacitatea lirismului eminescian de a proiecta la dimensiunile universului marile întrebări ale vieții și morții, copleșită de o retorică a mizantropiei și ascezei, vizibilă în repetiții fără vibrație.

„De plăcere sînt departe, cît e inima de cuget,
Cît e-o dulce respirare de al mării groaznic muget,
Cît e slaba noastră minte de al cerului mister
Cît sînt oamenii de cer" [2]

Ce rol joacă în asemenea încercări poetice tirania cadenței versului și a rimei se vede din absența oricărei comunicări între comparațiile care se succed una alteia doar pentru a umple schema de versificație.

Harpista, clasată de G. Călinescu [3] între poeziile realiste scrise de Duiliu Zamfirescu „în spiritul școlii sociale", este dulceagă, melodramatică și acumulează toate clișeele „genului". Este drept, însă a-i recunoaște poetului în *Harpista*, ca și în *Levante și Calavryta*, poemă care s-a bucurat de o prezentare elogioasă făcută de Macedonski, un anumit simț al muzicalității, siguranță și chiar rafinament în mînuirea valorilor sonore, care anunță deja „afectarea și limpezimea" considerate de I. Negoițescu [4] trăsăturile specifice ale poeziei lui Duiliu Zamfirescu.

Cum s-a arătat, subiectul oriental al baladei *Levante și Calavryta*, precum și atmosfera ei de somnolență și senzualitate, indică ecouri din Hugo, Gautier și Byron, precum și din Bolintineanu, toate însă receptate — și asupra acestui fapt poate nu s-a insistat îndeajuns — prin filiera macedonskiană.

Întreagă partea a II-a a poemului este pictural exotică și de o sugestivitate a ambianței, creată de decorul în același timp hieratic și somptuos, care o fac comparabilă cu imaginea Bagdadului din capodopera lui Macedonski, *Noapte de decemvrie*.

[2] Duiliu Zamfirescu, *Poezii*, ed. îngr. de M. Zamfirescu-Rarincescu, Scrisul românesc, Craiova, 1942, p. 81.
[3] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, 1941, p. 470.
[4] I. Negoițescu, *op. cit.*, p. 101.

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

„Subt o boltă-ncondeiată cu lungi litere arabe,
Unde aurul se leagă cu granitul african,
Unde stau, ieșiți din ziduri, sfinxii, dormitînd pe labe
Ce port vase de-alabastru, stîlpi cu capiteluri albe,
E întinsă-o masă mare de porfir egiptian.
Pe sub negrele arcade, mii de candele usoare
Imitînd floarea de nufăr..." [5]

În asemenea versuri de descripție puternic colorată se întrevăd certe note parnasiene, venind — se pare — mai ales din contactul cu poezia lui Gautier, pe care însă poetul, cu toată înzestrarea sa în acest sens, le va abandona curînd în favoarea altor orientări. Ceea ce stînjenește mai mult dezvoltarea poeziei lui Duiliu Zamfirescu în direcția adevăratelor sale posibilități este, în etapa începuturilor, tentația meditației filozofice de nuanță pesimistă, față de care în primul rînd temperamentul poetului se afla în discordanță. Dar chiar cînd acordul se realizează, ca în *Juan*, versurile abundă în platitudini și naivități, la care se adaugă și lipsa unei preocupări oricît de sumare pentru psihologia eroului romantic. Finalul poemului amintit, în care Juan, sfîșiatul cîndva de îndoială, apare vindecat de ea prin iubire, constituie o mostră de asemenea simplificare dezinvoltă, principală sursă a impresiei de neconvingător, pe care astfel de compoziții o fac.

Problema cea mai importantă pe care o ridică începuturile poetice ale lui Duiliu Zamfirescu este aceea a influențelor receptate, în mod particular, a raporturilor cu lirica eminesciană.

Șerban Cioculescu a negat categoric ecourile poeziei lui Eminescu în opera lui Zamfirescu: „Încă o dată îl socotim pe Duiliu Zamiferscu crescut în afară de influența eminesciană" [6]. Adevărul este că mai ales în primele sale poezii, înrîurirea exercitată de Eminescu, fără a fi profundă, se simte. Adesea, ea se întrevede în frazarea discursului liric: „Și cînd gîndesc că-n lume sînt suflete menite / In veci de blînda rază a nu fi încălzite /, Cînd văd că sînt ființe ce port pe frunte scris / Eternă suferință și-n trai, și-n somn, și-n vis / Mă-ntreb de nu-i mai bine a-și duce fiecare / Adînca sa durere (...) [7] *(Harpista)*, în întrebările înfiorate de gîndul existenței efemere *(Levante și Calavryta)*, ca ton amintind însă mai mult meditațiile lui Grigore Alexandrescu pe motivul ruinelor decît eminescianul *Memento mori*, în sentimentul devalorizării „cuvintelor" mari: „Ce-mi vorbiți de nemurire, de credința cea străbună?", în cîte un portret încărcat de melancolie și visare, însă fără umbra demonică a eroilor eminescieni: „El are ochi albaștri, curați ca și azurul, / Dar încadrați de-un cearcăn, ce, desinînd conturul /.

[5] Duiliu Zamfirescu, *Poezii*, ed. cit., p. 74—75.
[6] I. S. Cioculescu, *Un poet neo-clasic, Duiliu Zamfirescu*, în „Revista fundațiilor regale", I, 1934, p. 403.
[7] Duiliu Zamfirescu, *Poezii*, ed. cit., p. 97.

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

Orbitele, arată că ades la lumînare / Juan își trece vremea-n adîncă cugetare, / Privirea-i lină doarme la umbră de lungi gene, / Iar corpul său molatic se odihnește alene, / Purtînd pe brațe capul în semn de oboseală /, Și-n inimă speranța, ce vecinic îl înșeală" *(Juan)* [8].

Chiar în citatele date se observă cu ușurință că ecourile eminesciene nu sînt de adîncime și că ele nu au fost receptate de o structură lirică apropiată de aceea a marelui nostru romantic. Atît de exterioară cît este, influența acestuia asupra lui D. Zamfirescu, la începuturile sale în poezie, nu poate fi negată însă, ea continuînd să se manifeste și mai tîrziu, în volumele de după *Fără titlu*, e drept, din ce în ce mai restrîns. În *Fugind de tot* invocarea liniștii veșnice se face cu o seninătate care e departe de pulsația subterană a deznădejdii eminesciene din *Mai am un singur dor*: „Fugind de tot : de lume și de tine, / Mă duc să dorm pe-ntindere de ape ; / Acolo groapa vîntul să mi-o sape ; Amurgul serii cadă peste mine / Nespus de dulcea ei singurătate, Și-o poartă-n lume luna gînditoare : / Mă uit la dînsa și nu mă mai doare / Viața-mi plină de pustietate (...) [9].

La lună, care, ca și poezia citată mai sus, face parte din volumul *Alte orizonturi* (1894), se deschide cu o invocație solemnă : „Lună astră plutitoare pe văzduhurile line", continuînd apoi să gloseze în maniera *Scrisorii I* pe motivul „vanitas vanitatum" : „Plin e cosmosul de vremuri grămădite în trecut / Racle cu iluzii moarte, cu speranțe de-un minut ; / Plin e spațiul de glasuri plîngătoare în pustiu /, Ochi de stele plini cu lacrimi sub zăbranic argintiu (...)" [10].

În cel de al doilea volum al poetului însă, domină deja motivele și tonalitatea care-i sînt proprii. „Orizonturile" pe care i le dezvăluie Italia și Grecia în peregrinările sale diplomatice și lecturile din această perioadă îi relevă lumea antică, „evul" clasic. Versurile poetului abundă acum în viziuni ale acesteia :

„Și-mi părea că atinsesem țărmul clasicei Helade,
Pherecyde de la Lesbos, omul vremilor trecute,
Îmi vorbea de strălucirea primelor olimpiade
De prin anii șapte sute.
. . . . . .
Peste tot, viață, temple, cînturi și filozofie,
Corpuri splendide la forme, minți senine, rîzătoare
Sub un cer deapururi tînăr, noaptea plin de poezie
Ziua inundat de soare" [11]

Poetul s-a regăsit pe sine în această bucurie păgînă de a fi a anticilor, în naturalețea și vitalitatea ei ferită de sofisticările moderne, de contorsiunile tragice ale scindării eului între chemările trupului și cen-

[8] Duiliu Zamfirtscu, *Poezii*, ed. cit., p. 83—84.
[9] *Idem*, p. 103.
[10] *Idem*, p. 106.
[11] *Idem*, p. 178.

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

zura spiritului. Totuși, nu rareori se insinuează încă în „gravurile" inspirate de antichitate acea melancolie nedefinită care îl făcea pe Ion Pillat [12] să apropie „clasicismul mediteranian" al lui Duiliu Zamfirescu mai mult de nuanța elegiacilor latini (Catul, Tibul, Properțiu) decît de tonalitatea horațiană.

Cîteodată e vorba de o discretă nostalgie spre o visată numai lume clasică (exprimată cu o naivitate care dă preț pînă și stîngăciilor): „Pe-un soclu rupt, o veselă bacantă / Și-nvăluie, de două mii de ani, / În haina umbrei, pururi elegantă, / Splendoarea umerilor diafani. / Mișcînd din flamuri, vechile trireme, / Adorm în pacea lungului amurg, / Înfiripînd un vis din altă vreme. / Izbînzile lui Hermes Demiurg. / La umbra lor, pescarul trage-o plasă / Și cîntă-ncet cu glas adormitor, / Duioasa lui tragùdie de acasă, / Visînd și el un vis în viitor" *(Amurg)* [13].

Cele cîteva versuri, atît de des citate din *Pe Acropole* (în rest modestă verificare capabilă, chiar să surprindă prin numeroasele ei accente Bolintineanu), mărturisesc tocmai această aspirație spre identificarea cu lumea acelui timp unic, revolut:

„Lasă-mă să vin la tine, lume plină de parfumuri,
Ce răsai din timpul clasic ce mi-a fost atît de drag
Să culeg în libertate trandafirii de pe drumuri,
Să mă-nbăt de armonia limbei din Areopag".

Cadențele orchestrate savant din cunoscuta *De la villa Tusculana* demonstrează o artă superioară a sugestiei, a implicării unor valori de atmosferă în versul care se cere parcă scandat. Notația sobră și în același timp străbătută de o vibrație enigmatică alternează „percepția directă a vieții", pe care i-o recunoaște G. Călinescu [14], cu nota inefabilă a atmosferei crepusculare:

„Tristele umbre se lasă pe văi de sus de pe dealuri,
Singure, palide, pline de-o lume vie de basme:
Bradul, umbrela și-o'ntinde pe muchea arsei coline;
Mierla șăgalnică țipă prin grase tufe de lauri" [15].

Tendinței mai vechi, de structurare discursivă a meditației (ca în *Juan, Desgust)*, i-a luat locul tonul apodictic solemn, pus în valoare de formulele concentrate în care cristalizează certitudinile reflecției:

„Piatra și lancea, și focul din vatra Vestei fecioare,
Toate sînt încă și azi în ființă. Timpul și forma
Par că se schimbă" [16].

---

[12] I. Pillat, *Duiliu Zamfirescu, poet clasic*, în *Tradiție și literatură*, București, Casa Școalelor, 1943, p. 252.
[13] Duiliu Zamfirescu, *Poezii*, ed. cit., p. 110.
[14] G. Călinescu, *op. cit.*, p. 471.
[15] Duiliu Zamfirescu, *Poezii*, ed. cit., p. 111.
[16] *Idem.*

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

Este aici o artă a discreției, a măsurii, a rezistenței la tendința de diluare sau de insistență explicativă, o artă a renunțării, a împotrivirii la orice încurcătură, care dă noblețe acestor versuri. Este adevărat că uneori se mai simt încă ecourile armoniilor eminesciene, ca în această întîlnire a amărăciunii glaciale și a dorului infinit din *Luceafărul* cu oboseala și sentimentul crepusculului din *Odă în metru antic*:

„Plin de un dor fără sațiu de lumea vremurilor duse,
Timpul și forma de azi mă lasă rece ca ghiața.
Toate sînt încă-n ființă și totuși toate sînt moarte.
Ochi-mi, o nobile Marcu Terențiu, cată spre tine" [17].

Poezia rămîne printre expresiile cele mai pure ale lirismului lui Zamfirescu, prin distincția versului, prin notația sobră cu accente discret creatoare de atmosferă, dintre care se detașează uneori cîte un adevărat „poem într-un vers", cum este cel din finalul ei: „Soarele moare prelung în adîncul mărilor Tusce [18]. Față de rafinamentul sugestiei din asemenea „peisaje", descripția din sonetul *Anienul* și încercările de fructificare lirică a suprapunerilor trecut-prezent care o însoțesc îl apropie mai degrabă de nuanța din *Amurg*, cu deosebirea că aici domină sentimentul pierderii adevăratei imagini a evului antic și nu nostalgia acestei lumi vechi. O notă aparte o aduce descripția de un hieratism majestuos, prin care Duiliu Zamfirescu anticipă pe Matei Caragiale (în *Pajere*):

„Din cînd în cînd păginele ruine / Își spun povești pe malurile sale; / Sub poduri vechi tiarele papale / Ascund un semn din vremile creștine" [19]. Grația care se întrevede în finalul sonetului („Cînd Angelus clopotnițele sună, / Un vechi măslin din vremele lui Numa / Din flori ce cad îi face o cunună") [20] devine dominantă, „marca" stilistică a idilelor pe motive mitologice: *Nimfa tînără Leuco*, *Jos, la Tivoli*, *Culcate-s românițe*.

„Clasicimul senin", formula pe drept respinsă de I. Negoițescu, ca nereprezentîndu-l integral pe poet, s-ar potrivi viziunii „antichizante" din poeziile amintite. De fapt această „viziune" e un grațios artificiu de stilizare a idilei pe fundalul convenției mitologice:

„Răsărit-a dimineața, de sub umbra unui val,
Tînăra Leuco, nimfa cu mărgeanuri în cosiță,
Și mișcînd ușor din șolduri, a ajuns pînă la mal,
Unde sta copilul Bahus și-mpletea cununi de viță" [21].

Vibrația lirică se obține în aceste tablouri din naivitatea elaborată a descrierii și narației, sugerînd candoarea lumii clasice, farmecul frust al vieții necomplicate de convenții și guvernată de principiul acelei „subordonări față de finalitatea naturii", asupra căruia se oprea într-un

[17] Duiliu Zamfirescu, *Poezii*, ed. cit., p. 111.
[18] *Idem*.
[19] *Idem*, p. 116.
[20] *Idem*.
[21] *Idem*, p. 128.

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

comentariu Eugen Lovinescu[22], nu fără un anumit umor al sugestiei „antropomorfice".

Aceeași nuanță de grațios și umor, dovedind o fină intuiție a virtuților lor expresive sporite prin comunicare reciprocă, apare și în *Jos, la Tivoli.* Umorul se realizează și aici tot din proiectarea aparițiilor mitologice într-o perspectivă familiară, terestră : vicleanul Cupido care urmează a fi tuns de plete răspunde dezarmant de omenește prin intuiția sa tactică : „Însă el, prinzînd din fugă / Haina măsei de un fald, / Drăgălaș îi zice : Sluga ! / Tunde-mă că tot mi-i cald"[23]. Finalul se remarcă prin potențarea impresiei de comic grațios creată de versurile anterioare, datorită tonului de relatare neutră a poantei : „Apoi tupilat pe vine, / Se piti sub un măslin, / Unde sus bătea măsline / Lydia lui Faustin /[24]. Jocul delicat al insinuării alternînd cu candoarea simulată și trădînd tendința — foarte modernă — a sublimării convenției idilice prin umor, luminozitatea și grația, portretului feminin, căruia nu-i lipsește o anumită vibrație ambiguă, discretă, evidențiază (în *Culcate-s romănițe)* puterea pe care o are, în aceste idile, poetul, de a converti convenția „genului" în stilizare expresivă, pe care nici un alt poet român nu a atins-o. Sonetul merită să fie citat în întregime pentru această tehnică specifică lui Zamfirescu : „Ușor se mișcă tînăra fecioară, / Purtîndu-și trupul drept ca o făclie ; / Cu amforele vine de la vie / Și vinde must, ca-n vremi de-odinioară. / Copilă albă, vina ta să fie / De te-o'ntîlni Palibus bunăoară : / Cum mîinile-ți sînt prinse de ulcioară / O să-ți sărute benghiul din bărbie. / Dar ea zîmbește. Colțurile gurei / S-ascund hoțiș în gingașe gropițe, / Iar ochii vineți iau culoarea murei. / Și iată-l el încununat de viță, / dă-i sare-n drum. Pe pajiștea pădurei, În urma lor, culcate-s romănițe"[25]. Cu aceste cîteva poezii *(Amurg, Anienul,* și, mai ales *De la villa Tusculana, Nimfa tînără Leuco...,, Jos, la Tivoli, Culcate-s romănițe,* toate din volumul *Alte orizonturi* și scrise, înainte de 1892, D. Zamfirescu a ajuns la un stil al său, conturat pe o temă proprie lui, capabil să imprime unora din versurile sale o valoare antologică, ce nu poate fi negată poeziilor amintite. Ele își păstrează originalitatea chiar și în raport cu poezia de inspirație clasică a lui Pillat, care își disimulează subiectivitatea modernă în invocarea lumii vechi, dar nu se regăsește — ca înaintașul său — în naivitatea și candoarea ei senină.

Continuînd pe același drum, Duiliu Zamfirescu ar fi ajuns poate la autopastișă. Poetul din *Imnuri păgîne, Poezii nouă,* și *Pe Marea Neagră* a preferat însă să exploreze alte căi, nu pentru că ar fi intuit pericolul autopastișei, de care n-a știut totuși să se ferească, ci pentru că era tentat de alte numeroase tonalități și formule lirice, multe din ele —

[22] E. Lovinescu, *Critice,* vol. V, Viața românească, 1921, p. 51.
[23] Duiliu Zamfirescu, *Poezii,* ed. cit., p. 125.
[24] *Idem.*
[25] *Idem,* p. 121.

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

anticipări ale unor direcții poetice de mai tîrziu, sau mai ales, ale timbrului unor poeți pe care Duiliu Zamfirescu îi vestește. Văzînd în poetul care anticipă prin unele dintre încercările sale pe Coșbuc, I. Pillat, Topîrceanu, Matei Caragiale și chiar pe Ion Vinea sau Ad. Maniu, „un experimentator fin, nu lipsit de morgă, un amator care ascunde pe artistul autentic și un diletant superior[26], I. Negoițescu exagerează totuși în sensul descoperirii „confluențelor lirice" în poezia lui Duiliu Zamfirescu, cînd se grăbește să treacă printre afluenți, pe temeiul cîtorva versuri izolate, pe D. Anghel, Șt. O. Iosif, pe Arghezi și Ion Barbu.

Total nesemnificative în cazul primilor doi poeți menționați, apropierile care se impuneau cu ceilalți doi ar fi fost mai de grabă în sensul lirismului pamfletar în tonul, chiar, al batjocurii țărănești *(Un cărturar)* care amintește de Arghezi și, respectiv, al limpezimii glaciale, parnasiene, din unele sonete și poezii descriptive (amintind de I. Barbu).

„Confluențelor" analizate de I. Negoițescu li s-ar putea adăuga numeroase altele (de pildă unele ecouri „minulesciene" în *Sevilla*) sau unele dintre cele indicate deja ar putea fi exemplificate mai convingător citînd alte piese din lirica lui Duiliu Zamfirescu (de observat tonul coșbucian al baladelor cu subiect exotic prefigurat în *Urseolo)*, însă mai importantă este stabilirea a ce anume le aduce totuși la un loc, dacă nu există în diversitatea lor un punct de convergență care să explice pe deasupra tentațiilor de „experimentator" multitudinea acestor formule și tonalități lirice, în special a celor prefigurate în poezia lui Duiliu Zamfirescu. Ceea ce se observă numaidecît este faptul că toate aceste formule lirice experimentate de poet tind să se distanțeze de sfera lirismului confesiv : balada și convenția idilei opun acestuia o țesătură epică în care subiectivitatea poetului este numai implicată subteran, umorul (cu anticipări ale comicului lui Topîrceanu) împiedică gestul patetic și accentele elegiace să se desfășoare : cadența impecabilă, limpezimea glacială a versului transformă impulsurile confesive în ceremonie.

De cîte ori a încercat să scrie o poezie de confesie, Duiliu Zamfirescu a eșuat într-un lirism neconvingător, lipsit de acordul organic substanță-expresie care definește arta autentică, subminat fie de tonul „eminescian" epigonic *(Strofe, În amurg)*, de o anumită doză de convențional *(Malvina)* sau de involuntare efecte comice, datorate inconsecvenței tonului *(Castel Fusano)*. Tocmai de aceea, dintre toate „lunile" (pasteluri inspirate de lunile anului) scrise de Duiliu Zamfirescu rămîn fie cele care implică fiorul subiectivității în descriere *(Vara)*, fie cele sugerînd o atmosferă lirică *(Bucuria vieții)* prin idilă *(Iulie)*, și nu cele de mărturisită vibrație interioară *(Ianuarie, Mai, August)*, al cărei ton poetul nu-l găsește niciodată. Încredințat, cum scrie într-o scri-

[26] I. Negoițescu, *op. cit.*, p. 103.

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

soare [27] că „lumea din afară de noi are o existență proprie și eu pier-rind, ea nu piere", Duiliu Zamfirescu nu putea fi decît cîntărețul obiectiv sau, mai exact, de vibrație lirică implicată în imaginile ei obiective sau aparent obiective. O singură reușită excepție, liedul *S'aud*, personală prelucrare în simetrii armonioase a unei tonalități elegiace, de romanță: „S-aud, pînaele cum curg / În pacea palidei lumine; / Se umple valea de amurg / Iar eu mă duc gîndind la tine. / S-aude clopotul la schit; / Merg pusnicii să se închine; / Luceafărul a răsărit, / Iar eu mă duc gîndind la tine. / S-aude buciumul la munți /, Înfiorînd cu lungi suspine / Tăcerea codrilor cărunți. / Eu mă tot duc gîndind la tine" [28].

În explicarea raporturilor dintre începuturile epigonice, lirica personală pe teme clasice și gama anticipărilor, un loc de seamă îl joacă influența poeziei eminesciene asupra epocii în care se manifestă poetul. Opinia lui Ș. Cioculescu cu privire la însemnătatea influenței eminesciene asupra neoclasicului Duiliu Zamfirescu pare vulnerabilă, nu numai pentru că începuturile poetului sînt marcate de ecouri din Eminescu și, uneori, din poeți anteriori acestuia, receptate tot prin el, nici pentru că această influență continuă să răzbată cîteodată pînă în ultimele sale poezii, ci în primul rînd pentru faptul că ea a prilejuit poetului din *Alte orizonturi*, printr-o reacție anti-epigonică, relevarea propriei sale formule lirice, în poezia inspirată de lumea clasică, și tot ea explică divergența anticipărilor, care au ca punct de plecare mai totdeauna tendința atenuării notei confesive. Acesta este și meritul istoric al poeziei lui Duiliu Zamfirescu, faptul de a fi susținut alături de Coșbuc și Macedonski, dar nu la nivelul lor, deoarece poetul nu a avut conștiința propriei sale substanțe și expresii lirice în măsura celorlalți doi, dar de a fi susținut efortul de eliberare a poeziei românești de tendința epigonismului posteminescian.

Poetul rămîne autorul unei opere destul de întinse, dar inegale. Cantitativ, domină exercițiile versificatorului, nu autentica poezie, a cărei prezență se reduce la puține titluri. Duiliu Zamfirescu este printre cei cîțiva lirici ai perioadei posteminesciene, care și-au găsit, fie și numai uneori, un „son" al lor. Poezia sa își relevă posibilitățile în lied și în pastel sau în idila pe pretexte clasice, formule în care poetul a reușit să-și facă lirismul convingător, fie prin expresia discretă, de atmosferă interioară și sugestie muzicală, fie implicîndu-l în descripție sau convenție epică.

Marii poeți ai timpului sînt Macedonski și Coșbuc. Ei duc, după Eminescu, poezia românească pe drumuri noi, reușind să se împotrivească manierismului posteminescian. Duiliu Zamfirescu se apropie uneori de perfecțiunea formală a versului macedonskian, ca și de jocul

[27] D. Zamfirescu, *Scrisori inedite*, Ed. îngr. Al. Săndulescu, 1967, p. 87.
[28] Duiliu Zamfirescu, ed. cit., p. 107.

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

sunetelor și al culorilor din *Rondeluri*. Fără a fi de adîncime, rezultînd nu dintr-o aderiune programatică, ci din afinități temperamentale, parnasianismul poeziei sale este mai apropiat de nuanța meridionalului Heredia, decît de cea doctrinară a lui Leconte de Lisle. Raportările — posibile — la poezia lui Coșbuc sînt, în ciuda părerilor defavorabile exprimate de autorul discursului *Poporanismul în literatură* asupra poetului ardelean, mult mai numeroase și mai substanțiale. Nu este vorba desigur de influența vreunuia din ei asupra celuilalt. Îi despart mari deosebiri care țin deopotrivă de experiența lor de viață diferită, de structura eului lor creator și de poziția estetică adoptată. Totuși, amîndoi se integrează unei direcții aparte a poeziei românești și anume tendinței de atenuare a lirismului sau cel puțin de implicare a acestuia în aparențele epice ale baladelor și idilelor, bine reprezentate și în opera lui Duiliu Zamfirescu. Este de fapt o prefigurare a acelei orientări a poeziei noastre moderne spre baladesc, notație, umor, spre atenuarea accentului liric, care alătură pe Arghezi *(Flori de mucigai)*, Minulescu, I. Barbu, A. Maniu. Desigur, apropierea stabilită între idila „mitologică" zamfiresciană și cea țărănească, cultivată de Coșbuc, impune, în același timp, obligatorii distincții. Poetul *Baladelor și idilelor* a reușit să facă din flăcăii și fetele de țară din poezia sa prezențe convingătoare, chiar dacă stilizate în sensul convenției „genului" : oricum la Coșbuc există un echilibru între formula lirismului obiectiv și convenție, aceasta din urmă avînd mai degrabă rolul de a ne lăsa să bănuim ceva din vibrația cu care eroii „personifică" o vîrstă a sufletului. Semnificativă este substanța umorului, direct, proiectat asupra „întîmplărilor" la Coșbuc, subteran, implicat însăși convenției, apelului la figurația „mitologică" la Duiliu Zamfirescu. Se poate spune că în *Nimfa tînără, Leuco. . . , Jos, la Tivoli, Culcate-s românițe* se stilizează nu pentru a atenua artificiul. Anecdota mitologică pare un „capriciu" al fanteziei poetului, gravură prețioasă în care se complică prin artificiu un impuls liric, estompat de mișcarea interioară a imaginii pe care acesta o declanșează.

Pe Duiliu Zamfirescu îl apropie de Coșbuc și virtuozitatea sa tehnică, versificația sa variată. Ceea ce atrage atenția este bogăția ritmică a versului său. Dacă rimele sînt de cele mai multe ori eminesciene, ritmurile exersate anticipă adesea pe Cosbuc, Topîrceanu, Arghezi. Iată, de pildă, apariția versului scurt, izolat, de cele mai multe ori în finalul strofei, ca la Coșbuc, *(Barza, Martie)* și, tot ca la el, polimetria versurilor de cîte cinci sau șase versuri, precum și schema rimelor : a b b a b *(Vara)*, a b a a b *(Acum, Copila din codru)*, a a b c c b *(Iarna)*. Uneori polimetria amintește însă mai degrabă de Bolintineanu *(Cîntul Thargeliei* sau *Flori de paște)*. În genere, poetul stăpînește cu o mare ușurință versul, de la hexametrul caracteristic mai ales începuturilor sale poetice *(Levante și Calvryta, La bal mascat*, dar și *La lună, Pe Acropole)* și pînă la versuri de 3 sau 4 silabe, alternînd cu altele de 7—8 silabe *(Un cărturar)*. Domină troheul, dar destul de des apar iambul

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

și chiar amfibrahul, acestă din urmă în *Versuri heterometre* de pildă, sau în *Versuri heterometre albe*, importante și pentru renunțarea la rimă, în spiritul în care procedase și Eminescu în *Oda (în metru antic). De la villa Tusculana*, constituie, prin combinația sa de dactili și trohei, o dovadă certă a posibilităților cu totul remarcabile ale poetului în mînuirea versului, întreaga atmosferă a poeziei, capacitatea ei de sugestie, datorînd mult acestei muzici a ritmurilor eliberate de rimă. Semnificația tuturor acestor elemente de virtuozitate tehnică ni se pare a sta nu în ele însele, ci în libertatea cucerită de versul românesc, înăuntrul versificației clasice, prin varietatea structurilor metrice și strofice asimilate, preludiu al înfloririi liricii dintre cele două războaie, căreia poeții de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea i-au creat, prin Coșbuc, Macedonski, dar și prin Duiliu Zamfirescu, instrumentul de suplețe, apt să se ridice la valori expresive noi. Fără a insista asupra numeroaselor pagini din opera poetică a lui Duiliu Zamfirescu, reductibile la simplă versificație, lăsînd de asemenea deoparte pastișele și exercițiile sale epigonice ca și tatonările, de cele mai multe ori inexpresive, stîngace, în direcții redescoperite și într-adevăr fructificate de lirica interbelică, am încercat să corelăm toate aceste orientări atît de divergente în sensul unei „explicații" unitare. Rămînînd în poezia românească prin nota aparte adusă de cele șapte-opt poezii inspirate de lumea clasică și de nostalgia acelui „ev" de care poetul s-a simțit atras, Duiliu Zamfirescu este în același timp autorul unor pasteluri, balade și lieduri, dintre care multe își păstrează și azi un anume farmec. Este justificată, fără îndoială, în ce privește mare parte din versurile poetului, acuzația de artificiu, adusă de aproape toți comentatorii. (G. Călinescu îi sacrifica totul, vorbind de „academismul rece de turist englez" al versurilor poetului). Puținele poezii care n-ar putea lipsi nici astăzi dintr-o antologie a liricii românești și meritul său istoric, în evoluția poeziei românești, justifică interesul și pe mai departe pentru creația poetului Duiliu Zamfirescu.

DUILIU ZAMFIRESCU, POÊTE

RÉSUMÉ

L'étude est consacrée à la poésie de Duiliu Zamfirescu (1858—1922), connu et commenté plutôt comme romancier. A la suite d'un examen succint de ses débuts poétiques, on prouve l'influence d'Eminescu qu'il a subie, contestée du reste dans certaines recherches, et on met en rapport cette influence reçue de bonne heure avec les nombreuses anticipations des directives et des tonalités lyriques roumaines de l'entre-deux-guerres ; le liant de toutes les préfigurations qui apparaissent chez

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

Duiliu Zamfirescu est justement la tendance à éviter le maniérisme post-eminescien par l'atténuation de la note intime. La plus remarquable réussite du poète, en ce sens, c'est la formule de ses idylles sur des motifs mythologiques, où la stylisation des conventions du „genre" a servi heureusement cette tendance. Certains pastels et lieds ou les réussites du poète dans la direction du lyrisme d'atmosphère *(De la villa Tusculana)*, de même que sa contribution dans l'élargissement, par l'exemple de son registre prosodique, des possibilités expressives dans la poésie roumaine, viennent s'ajouter aux éléments qui justifient l'intérêt témoigné pour la création poétique de Duiliu Zamfirescu. Sans briller de l'éclat de ses contemporains, Macedonski ou Coșbuc, grands poètes de la fin du XIX-e siècle, sa poésie ne manque par d'une note à part, unique même.

BDD-A1542 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)